

יחסי ישראל ואירופה

אתגרים

אירופה פגשה את המלחמה במזרח התיכון בעיצומם של תהליכים פוליטיים, דמוגרפיים, כלכליים וביטחוניים משמעותיים ביבשת הישנה, שצברו תאוצה, בין היתר, בשל ההגירה המאסיבית ממדינות מוסלמיות, החרפת המאבק הפוליטי על הובלת האיחוד האירופי לאחר שנים של דומיננטיות גרמנית תחת אנגלה מרקל, הפלישה הרוסית לאוקראינה שהביאה את המלחמה לגבולות אירופה, ועתיד כלכלי לוט בערפל תוך המשך תלות אנרגטית.

אלה הגבירו את הקיטוב בין שמאל לימין באירופה; בין מדינות שמרניות ופרגמטיות לבין אלה המקדשות ליברליזם פרוגרסיבי בכל מחיר; בין אלה התומכים בהמשך הסיוע האירופי לאוקראינה לבין אלה שטוענים שהמחיר לכך כבד מדי; בין אלה שעדיין מאמינים ברב-תרבותיות לבין אלה החוששים מרדיקליזציה אסלאמית באירופה; בין אלה שמעוניינים בקידום קשרים עם סין לבין אלה שתומכים בטאיוואן וקוראים להגביל את סין.

האיחוד האירופי מעולם לא נראה פחות מאוחד, ועל רקע זה גם מדינת ישראל מוצבה כסוגיה שנויה במחלוקת בשנתיים האחרונות. טרם המלחמה ביקרו מדינות באירופה את מדינת ישראל על מה שנתפס בראייתן כשחיקת הדמוקרטיה, ועם פרוץ המלחמה, התמיכה של חלק מממשלות אירופה בזכותה של מדינת ישראל להגן על עצמה, שבאה לידי ביטוי גם באספקת אמל"ח ובעצירת מחאות פרו-פלסטיניות בבירות מרכזיות, התחלפה בביקורת קשה נגד ישראל על הימשכות המלחמה והחשש מהתפתחות אסון הומניטרי בעזה.

ממשלות מרכזיות שתמכו בישראל, אף בניגוד לקהלים רועשים במדינותיהן, ופעלו אקטיבית הן בסיוע לישראל בחימוש והן בהגנה ובהתקפה לצד ארה"ב (למשל בריטניה נגד החות'ים), נכנעו לבסוף ללחץ הציבורי, גם על רקע שינויים פוליטיים, והחלו לקדם צעדים להגבלת ייצוא ביטחוני לישראל עד כדי אמברגו מלא. החלטה אירופית בנושא זה תלויה במידה רבה ברוח הנושבת מארה"ב, אך גם בהחלטה של גרמניה, בעוד שלמדינות אירופה אחרות אין מנוף אמיתי בתחום זה, על אף האיתות השלילי של מהלך כזה.

כך, על אף התמיכה הפומבית בישראל מצד גרמניה, בפועל, גם ללא החלטה רשמית בנושא, היקף הייצוא הביטחוני של גרמניה לישראל הצטמצם במידה רבה. בתוך כך, נשיא צרפת מקרון הצהיר כי אין ייצוא ביטחוני צרפתי לישראל, זאת בהמשך גם להחלטה למנוע את השתתפות ישראל בתערוכה ביטחונית מרכזית בפריז. באופן דומה, בריטניה החליטה להשהות 30 רישיונות ייצוא לישראל מתוך 350; איטליה הודיעה כי תפסיק לייצא חימוש לישראל, אך משרד ההגנה האיטלקי הודה כי חוזים שנחתמו לפני ה-7 באוקטובר יכובדו; ממשלת בלגיה קראה להחיל אמברגו אירופי כולל על ייצוא ביטחוני לישראל; בהולנד, בית המשפט דרש להפסיק אספקת רכיבים למטוסי F-35.

לצד האתגר הביטחוני, בתחום המדיני, האיחוד האירופי ומדינות מרכזיות בו דוחפות להכרה חד-צדדית בישות הפלסטינית כמדינה. כמו כן, האירופים לוחצים על הרחבת הסיוע ההומניטרי לעזה ובהקשר זה גם פועלים להגן על אוני"א, למרות תפקידו של הארגון תחת חמאס במתקפת ה-7 באוקטובר ותרומתו להנצחת הסכסוך. במקביל, דאגה אירופית גוברת מהמשך הפעילות

הצבאית של צה"ל בלבנון, למרות הסכם הפסקת האש, השתלטות על מרחב החיץ ברמת הגולן הסורית ותקיפה אפשרית של ישראל נגד מתקני הנפט והגרעין של איראן, מובילה למאמצים אירופיים להגביל את פעילות צה"ל בזירות אלה ולקדם את הפסקת המלחמה. כמו כן, חלק ממדינות אירופה בוחנות הטלת סנקציות על שרים בממשלת ישראל, זאת בהמשך לפעילות המשפטית נגד ישראל ב-ICC וב-ICJ, ואחרי שהמועצה האירופית כבר הטילה סנקציות על שלושה ארגונים וחמישה אישים בטענה לאלימות נגד פלסטינים ומניעת העברת סיוע הומניטרי. יוזמות מדיניות אלה מצד אירופה משתלבות עם מאמצי ארה"ב ללחוץ על ישראל לסיים את המלחמה בטרם עת, ומקשות מאוד על ישראל להדוף מאמצים אלה לעיצוב ארכיטקטורה אזורית שתפגע באינטרסים הבסיסיים של מדינת ישראל.

האתגרים מכיוון אירופה לא פסחו גם על המישור הכלכלי. אף על פי שהאיחוד האירופי נותר שותף הסחר השני בגודלו של ישראל לאחר ארה"ב, ישנם קשיים ניכרים בשמירה על שמיים פתוחים בין ישראל לאירופה, כאשר למרות החלטה של רשות התעופה האירופית לאפשר טיסות לישראל, חברות התעופה אינן ממהרות לחזור לפעילות. דבר זה פוגע בפעילות הכלכלית בין הצדדים, ומוסיף לתחושת הבידוד של ישראל. בנוסף, הנציבות האירופית נמצאת תחת לחץ גובר לבחון מחדש פרויקטים של מחקר ופיתוח באוניברסיטאות עם ישראל, כולל במסגרת תוכנית Horizon האירופית, שבה ישראל שותפה.

סימני השאלה לגבי שיתוף הפעולה האקדמי מתחברים באופן ישיר להפגנות גורמים פרו-פלסטיניים ופרו-חמאסיים ברחבי אירופה, וספציפית בקמפוסים השונים. אלה מבטאים עלייה דרמטית בגילויי האנטישמיות באירופה מאז פרוץ המלחמה, ודאגה אמיתית לביטחון הקהילות היהודיות באירופה. התגברות האנטישמיות אינה נובעת רק מאוכלוסיות מהגרים מוסלמים, אלא גם מגורמים פרוגרסיביים בשמאל הקיצוני באירופה שגם טרם המלחמה לא אהדו את ישראל. מנגד, מדינת ישראל אינה יכולה להישען על תמיכתם של גורמי ימין קיצוני באירופה, שלחלקם תפיסות אנטישמיות לא פחות מלשמאל הרדיקלי, הגם שבשלב זה הם מסמנים את המהגרים המוסלמים כבעיה המרכזית של אירופה.

למרות כל האתגרים לעיל, ישנן מדינות באירופה שממשיכות לתמוך בישראל, ובסך הכול, גם בהסתכלות כוללת על האיחוד האירופי, בדומה לסוגיות אחרות גם לגבי המדיניות הרצויה מול ישראל אין קונצנזוס אירופי, מצב שמותיר לישראל מרחב תמרון מול המדינות השונות באירופה, ואף אפשרות למנף את הישגי המלחמה להעמקת הקשרים עם אותן מדינות.

המלצות

ככלל, יש להבחין בין מהלכים ואיתותים סמליים מצד מדינות אירופה לבין צעדים שבאופן מעשי פוגעים ביכולתה של מדינת ישראל להגן על האינטרסים החיוניים לביטחון הלאומי שלה. בהקשר זה, על מדינת ישראל לפעול בכל הערוצים האפשריים נגד מהלכים להטלת אמברגו על ייצוא אמל"ח לישראל, אך להתמקד במדינות וברכיבים אשר קריטיים לישראל ואין לגביהם תחליף ממקורות אחרים.

בה בעת, יש הזדמנות אדירה בעקבות המלחמה להשקיע עוד יותר בשת"פ תעשייתי-ביטחוני בין ישראל לבין מדינות החוות את המלחמה באוקראינה לא רחוק מגבולן, ובייחוד צ'כיה ופולין. שתי מדינות אלה מסתמנות גם כפרגמטיות ביותר, בעלות פוטנציאל הצמיחה הגדול ביותר באירופה (בין היתר הודות להגירה מאוקראינה) ועם הנכונות להשקיע משאבים בבניין כוח צבאי, שמדינת ישראל יכולה למלא בו תפקיד קריטי. על מערכת הביטחון והתעשיות הביטחוניות, יחד

עם משרד הכלכלה, לתעדף מדינות אלה באירופה מתוך הבנה כי הן מייצגות הנהגה חדשה ואחרת בתוך אירופה.

יש להגיע להבנות מחודשות עם גרמניה בנוגע לשת"פ הביטחוני והמשך הייצוא הביטחוני לישראל, ולשקף במסגרת דיאלוג אסטרטגי מולה כי פעולות צה"ל נעשות לפי המשפט הבינ"ל ועומדות בסטנדרטים נוקשים שאף מדינה אחרת לא עמדה בהם בעבר. בבריטניה, מצד מפלגת הלייבור אין אהדה גדולה, אך ייתכן שפעילות דיפלומטיה ציבורית מול הקהילה ההינדית בבריטניה, שחלקה קשורה בלייבור, תוכל לאזן את הביקורת של ממשלת בריטניה הנוכחית. מומלץ שממשלת ישראל תציג תוכניות או לכל הפחות רעיונות מדיניים אלטרנטיביים כדי לצמצם את הלחץ האירופי (בעיקר צרפת) להציג יוזמות משלה באופן חד-צדדי. ככל שיתקיים על כך שיח ודיון, גדל הסיכוי לדחות צעדים חד-צדדיים מצד אירופה בנושא הפלסטיני.

בנוסף, יש לגבש מסגרות מינילטורליות עם מדינות אירופיות ידידותיות כמו יוון, קפריסין, הונגריה, צ'כיה, פולין, ליטא, סרביה והולנד. זאת כדי למנוע קונצנזוס אירופי נגד ישראל, וגם כדי לקדם עם חלק מהן שיתופי פעולה טכנולוגיים וביטחוניים, הן כמכפיל כוח עבור ישראל בתוך אירופה והן כגיבוי להחלטות ברמת הנציבות האירופית להשהות שיתופי פעולה מדעיים עם ישראל במסגרת Horizon. יש לפעול גם מול איטליה ויוון בהקשרים של יישום תוכנית IMEC, שישראל צפויה להיות מרכיב חשוב בה.

ישראל צריכה להציג תוכניות ורעיונות מדיניים אלטרנטיביים כדי לצמצם את הלחץ האירופי להצגת יוזמות חד-צדדיות

במסגרת המאבק באנטישמיות באירופה, והניסיון לגשת לקהלים ביקורתיים כלפי ישראל, יש לבחון שימוש בנרטיב המדגיש את הדמיון בין ישראל לבין אוקראינה במאבקן נגד גורמים המערערים על מוסכמות הסדר העולמי הקיים. ניתן למנף את המאבק באנטישמיות גם כדי להצביע על צביעות קמפיין ה-BDS נגד ישראל, ולחשוף את טיבו האנטישמי.